

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ГІПОТЕЗИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ТРАНСГУМАНІЗМУ

Небезпечні прогнози розвитку технологій вимагають аналізу перспектив правового регулювання в цій сфері. За допомогою методу «завдання-спосіб-забезпечення» сформульовано такі перспективні завдання правового регулювання в контексті гіпотези розвитку технологій трансгуманізму.

Розвиток технологій неможливо заборонити. Право має забезпечувати стимулювання соціально ефективного використання технологій та мінімізацію ризиків зловживання технологією. Правове регулювання має забезпечити максимальну диверсифікацію технологічних рішень. Актуалізується проблема забезпечення правових гарантій реалізації морфологічної та репродуктивної свободи. Буде спостерігатися конвергенція юридичних та технічних наук. Потребуватиме розв'язання питання визначення та розвитку нових видів юридичних професій. До того ж формулювання нових законів масмо робити технологічно нейтральними. Саме такий підхід дасть змогу забезпечувати потрібну стабільність правового регулювання в умовах швидкоплинних змін технологічної реальності. Значення глобальної проблеми набуває питання правових гарантій ефективного розвитку інформаційного навколишнього середовища.

Ключові слова: право, трансгуманізм, штучний інтелект, технологічна нейтральність, інформаційне навколишнє середовище.

Время беспощадно, оно как волчица –
Вот мы сидим здесь, а оно мчится...

Б. Г.

Постановка проблеми. Актуалізація проблематики правового регулювання соціалізації штучного інтелекту вимагає організації відповідного наукового дискурсу. Один з можливих способів розв'язання цього завдання полягає у формулюванні ключових питань, відповіді на які мають стратегічне значення для досліджуваної проблеми. Ми запропонували три ключові питання щодо правового забезпечення соціалізації штучного інтелекту та варіанти відповідей на них. Називатимемо цей підхід – аналіз «завдання-спосіб-забезпечення» [8]. У науці також широко представлена

гіпотеза технологій трансгуманізму, розвитку здібностей людини внаслідок технологічних змін у її організмі. Отже, виникає потреба доповнити сформульовані раніше висновки щодо значення та мети правового регулювання в умовах технологічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нагадаємо основні тези згаданого підходу «завдання-спосіб-забезпечення» [8]. Розвиток штучного інтелекту потрібно забороняти чи регулювати? Попри ризик небезпек абсолютна заборона розробки систем штучного інтелекту є неможливою. Правове регулювання в цій сфері має забезпечувати стимулювання соціально ефективного використання технологій та мінімізацію ризиків зловживання технологією. Емі Уебб влучно зазначає про потребу починати складну дискусію щодо змісту наших законів, сучасних технологій та «як їм порозумітися» [2].

Яким буде правове регулювання у сфері робототехніки? Актуальною та затребуваною для сучасного рівня технологій є класична схема «розробник-власник-користувач». Ускладнення технологій вимагатиме переходу до нової, більш складної схеми правового регулювання. Певно, що все правове регулювання соціалізації штучного інтелекту пройде шлях від розгляду робота як об'єкта відносин до наділення його правами та обов'язками.

Якщо роботи отримують права та обов'язки, як зміниться система юстиції? Крім традиційної юстиції йтиметься про появу двох нових видів, умовно назвемо їх «змішана юстиція» та «юстиція штучного інтелекту», функціонування яких забезпечуватиме протидію роботам, що є загрозою для соціального розвитку та стабільності. Юстицію штучного інтелекту буде створено на основі роботів. Така система передбачатиме узагальнення в чіткі алгоритми досвіду, отриманого за час існування традиційної юстиції.

Висловлені пропозиції були підтримані та знайшли певний розвиток у роботах колег. Скажімо, О. Е. Радутний пропонує розглядати штучний інтелект як суб'єкт права [14]. Т. Г. Каткова актуалізує проблематику доповнення Цивільного кодексу нормами щодо особливостей цивільної відповідальності у сфері робототехніки [9]. Однак сформульовані пропозиції ґрунтуються на гіпотезі про розвиток автономного штучного інтелекту, тоді як у науці все помітнішою стає скептична думка щодо реальності повноцінного автономного штучного інтелекту. Існує навіть таке неперевірене припущення, що прогнози його появи роблять зазвичай ті, хто дуже поверхово стикається з технічним боком питання. Наприклад, Девід Мінделл на підставі емпіричного дослідження з питань застосування сучасних роботів формулює три «міфи» як хибні уявлення про перспективи робототехніки [12].

Перший міф – про лінійний прогрес, тобто припущення про те, що техніка пройде шлях від безпосереднього керування людиною до цілком автономних роботів. Другий міф – про заміщення, тобто ідея про те, що машини поступово будуть виконувати всі людські завдання. Третій міф – про повну автономність, себто «утопічна ідея про те, що сьогодні або в майбутньому роботи зможуть діяти повністю самостійно» [12, с. 11-12]. Досвід упровадження технологій робототехніки дуже неоднозначно свідчить про появу в майбутньому повноцінного автономного штучного інтелекту, для соціалізації якого будуть актуальними наведені пропозиції щодо правового регулювання. В історії науки це не єдиний випадок, коли недостатність знань про предмет призводить до формулювання хибних висновків. Отже, системний підхід до розв'язання проблеми перспектив правового регулювання в контексті розвитку сучасних технологій вимагає розгляду альтернативної гіпотези.

Технічний прогрес може піти шляхом фізичної інтеграції людини та технологій. Як у такому випадку зміниться правовий статус людини, що підсилос свої можливості численними технологічними імплантатами? Як бути в разі використання імплантатів зі штучним інтелектом? Частково це питання досліджувала Н. А. Савінова [16].

Комплекс означених питань аналізують дослідники проблематики трансгуманізму. За визначенням Ніка Бострома «трансгуманізм – це спосіб мислення про майбутнє, який базується на тій підставі, що людина в її нинішній формі не є кінцем нашого розвитку». Трансгуманізм розглядають як «інтелектуальний та культурний рух, що відстоює можливість і бажаність принципового поліпшення стану людини через застосування, розвиток та надання широкого доступу до технологій ліквідації старіння, посилення людських інтелектуальних, фізичних і психологічних можливостей». Крім цього, трансгуманізм може розглядатися як «вивчення наслідків, потенційних переваг та небезпек технологій, які дають змогу подолати основні людські обмеження, а також пов'язане вивчення етичних питань, обумовлених розробкою та використанням таких технологій» [1]. Заслугує на увагу позиція, яку висловили В. П. Карчевський та Н. В. Карчевська: «Еволюція породила цивілізацію людей, тепер вона реально породжує цивілізацію роботів. Завдання дослідників та конструкторів досягти дружнього та ефективного співіснування цих цивілізацій. Поява та розвиток кіборгів демонструє взаємний вплив цивілізацій людей та роботів»[6].

Для розв'язання поставленого завдання – установалення перспектив правового регулювання в контексті розвитку сучасних технологій – сфокусуємо увагу на представлених у науковій літературі баченнях соціальних трансформацій, викликаних використанням технологій трансгуманізму.

На думку Н. О. Комлевої, застосування гуманотехнологій активізує можливість створення абсолютно контрольованої еволюції людини в інтересах глобальних корпорацій. «Трансформація більшої частини людства полягає в тому, що ліквідується сама «традиційна» біологічна природа людини, а разом з нею забирається назавжди «природне право» на свободу особистості та свободу соціальних проявів» [10].

З іншого боку, О. Ю. Рібаков та С. В. Тихонова звертають увагу на появу нового виду свобод – морфологічну свободу [15]. А. Сандберг визначає таку свободу як право кожного дієздатного індивіда змінювати своє тіло на основі власних бажань та потреб, що з правового погляду означає розширення права людини на власне тіло, перехід від володіння ним до зміни за власним бажанням [3, наводиться за 15].

Актуалізується проблема природного права на репродукцію, що включає як природні, так і технологічно опосередковані форми реалізації (допоміжні репродуктивні технології, сурогатне материнство, донорство генетичного матеріалу, посмертна репродукція). «Трансгуманістична перспектива включає в себе асексуальну штучну репродукцію, що переводить відтворення людини в режим лабораторної практики без особистих контактів власників генетичного матеріалу». Виникає проблематика дизайну дітей та компетентності батьків у сфері рішень, що вони приймають. «До тих пір, коли йдеться про біологічну стать дитини та расові характеристики (колір шкіри або очей), наслідки рішень передбачувані. Інакшою є справа з донатальною спеціалізацією, що закладає кар'єру спортсмена, співака тощо» [15].

Виникає проблематика перенаселення планети через успіхи, здешевлення та широке розповсюдження технологій подолання старіння [1, с. 28].

Один з можливих варіантів негативного розвитку подій у майбутньому – дискримінація як звичайних людей, так і кіборгів (фізичних осіб, чії тіла містять імплантовані пристрої). Дискримінація людей можлива, наприклад, на ринку праці. Дискримінація кіборгів – з підстав безпеки (обмеження перебування в певних громадських місцях, у користуванні окремими видами транспорту). Цілком вірогідними є й обмеження політичних прав. Обидва варіанти небезпечні створенням потужних потенціалів соціальних конфліктів [11].

Висловлено положення щодо можливості принципово нових загроз, пов'язаних з утручанням у процес життєдіяльності й еволюції природних об'єктів та передусім людини. А. В. Майоров, А. Д. Потапов та А. М. Волкова виокремлюють два види такого втручання. Біогенетичне пов'язане з використанням методів нанобіотехнологій. Когнітивне ґрунтується на конвергенції інфокогнітивних та соціогуманітарних наук. Перше пов'язане зі створенням штучних живих організмів із заданими властивостями (надефективні ліки або зброя вибіркового ураження). Друге стосується впливів на психофізичну сферу людини для контролю та управління її свідомістю та тілом [11]. Існують навіть такі гіпотетичні сценарії кінця світу, як «сірий слиз» та «чорний слиз». У першому випадку некеровані наноботи поглинають усю біомасу Землі, виконуючи закладену в них програму самовідтворення. У другому – наноботи умисно створюються та використовуються для знищення біомаси.

Очевидно й те, що злочини проти життя та здоров'я отримають принципово нові способи вчинення. Поширеність технологічно складних імплантатів зробить уразливими до технологічних атак велику кількість осіб.

Подібно до відомих на сьогодні випадків масового порушення роботи комп'ютерів через шкідливе програмне забезпечення стануть можливими масові посягання на життя та здоров'я осіб, які використовують імпланти.

Формування цілей. Зафіксувавши настільки небезпечні прогнози розвитку технологій трансгуманізму, розглянемо питання перспектив правового регулювання в цій сфері, використовуючи аналіз «завдання-спосіб-забезпечення». За допомогою цього методу доповнимо сформульовані раніше перспективні завдання правового регулювання в контексті.

Виклад основного матеріалу. Регулювати чи забороняти? Відповідь на це запитання є майже аналогічною тій, що отримана в контексті гіпотези автономного штучного інтелекту: заборона є неможливою, правове регулювання у сфері використання технологій трансгуманізму має забезпечувати максимально ефективне використання їх переваг та мінімізацію негативних наслідків. З огляду на згадану раніше небезпеку діяльності корпорацій завдання правового регулювання має містити також обмеження деструктивних впливів глобальних корпорацій.

У який спосіб здійснювати регулювання? На нашу думку, відповідь на це запитання полягає в екстраполяції наукових положень щодо розробки надійних систем на проблематику використання технологій трансгуманізму. У процесі розробки систем, призначених для керування, скажімо, атомним реактором або пасажирським літаком, існує стандартна вимога безпеки, що полягає в розробці кількох резервних систем, які виконують однакові функції. Якщо одна із систем вийде з ладу й почне помилково сигналізувати про аварійну ситуацію (про її відсутність), решта буде функціонувати адекватно й завдання безпечного керування складною системою буде виконано. До того ж розробку резервних систем мають здійснювати різні команди інженерів, які мають використовувати різні технологічні рішення, різні елементи тощо. Цей принцип називається диверсифікація проектних рішень для підвищення надійності резервних систем. Ідея екстраполяції цього принципу на сферу правового регулювання використання технологій трансгуманізму полягає в такому: якщо право буде формувати умови/вимоги для створення якомога більшої кількості різноманітних рішень у сфері технологій трансгуманізму, то забезпечити ефективне попередження розвитку негативних наслідків. Наведений приклад «епідемії» імплантів буде просто неможливим, якщо принципом правового регулювання використання технологій трансгуманізму буде обов'язкова диверсифікація рішень. Названий принцип є перспективним і для розв'язання проблеми деструктивного впливу глобальних корпорацій.

Окремим аспектом правового регулювання має стати забезпечення правових гарантій реалізації морфологічної та репродуктивної свободи. Зрозуміло, що для ефективного розв'язання цієї проблеми треба накопичувати досвід можливих видів зловживань такими свободами. Однак це вже доволі типові завдання правового регулювання – пошук балансу між реалізацією права певною особою та потребою забезпечити загальну безпеку, стабільність та розвиток.

Новелами кримінально-правового регулювання стануть заборони біогенетичних та когнітивних утручань, суспільно-небезпечних порушень морфологічної або репродуктивної свободи, а також порушень вимог диверсифікації технологічних рішень.

Як забезпечувати реалізацію сформульованих законодавчих приписів? Очевидно, що завдання контролю за розвитком та використанням певних технологій вимагатиме ефективної системи моніторингу. Навіть більше, аналіз отриманої інформації стане набагато складнішим та вимагатиме принципово нових професійних компетенцій. Традиційний розподіл завдань між юристами та спеціалістами стане вкрай неефективним. Буде спостерігатися конвергенція юридичних та технічних наук, виникатимуть нові види юридичних професій.

До того ж правове регулювання у сфері використання сучасних технологій має бути технологічно нейтральним. Наприклад, ч. 3 ст. 190 КК України передбачає відповідальність за «шахрайство, учинене у великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки». На момент набрання чинності новим КК України (18 років тому) застосування комп'ютерної техніки для здійснення шахрайства дійсно могло свідчити про підвищену суспільну небезпечність посягання. Поширеність засобів електронної комерції, систем дистанційного банківського обслуговування була незначною. Користувалися ними великі господарюючі суб'єкти. Тому положення ч. 3 ст. 190 КК України досить чітко окреслювали коло діянь, які обґрунтовано було розглядати як *особливо кваліфікований вид шахрайства*, близький за ступенем суспільної небезпечності до шахрайства у великих розмірах. Проте стрімкі темпи проникнення інформаційних технологій у фінансову сферу зумовили якісну зміну цього виду шахрайства. Правоохоронні органи фіксують відчутну кількість таких злочинів, зв'язаних зі спричиненням шкоди, що відповідає ознакам простого або кваліфікованого шахрайства (ч. 1, ч. 2 ст. 190 КК України, максимальне покарання – до трьох років позбавлення волі). Чи можна вважати обґрунтованою, а саме цього вимагає тлумачення норми, кримінально-правову оцінку таких дій за ч. 3 ст. 190 КК (максимальне покарання до восьми років позбавлення волі)? Питання швидше риторичне. У сучасних умовах немає підстав стверджувати, що використання електронно-обчислювальної техніки в процесі здійснення шахрайства настільки підвищує рівень суспільної небезпечності вчиненого діяння. Маємо ситуацію, коли технологічно орієнтована правова норма (ч. 3 ст. 190) утрачає актуальність саме через наявність у ній положень, що відносяться до певної технології. Схожий приклад можна навести з кримінально-правовим регулюванням у сфері використання криптовалюти. З великою вірогідністю можна прогнозувати появу пропозицій щодо доповнення КК відповідними спеціальними нормами. Водночас більш глибокий аналіз чинного законодавства наочно демонструє можливості юридичного відображення новітніх технологічних тенденцій за допомогою наявних загальних норм [7]. Швидкість розвитку технологій вимагає відмовлятися від законодавчих формулювань, що вказують на певні види технологій. Будь-який закон,

пов'язаний із конкретною технологією матиме дуже обмежений час корисного існування.

Наприкінці хотілося б звернути увагу на сучасний стан речей та актуальність проблематики для українського правового поля. Зараз Україна не в лідерах розвитку сучасних технологій (хоча перша у світі енциклопедія кібернетики була видана саме українською). Деякі бачать у цьому позитив – небезпека новітніх загроз для нас нібито є значно нижчою. Але це не так. Існує відома проблема, яка називається «цифровий розкол» (digital divide). Успішність соціальної групи, країни перебуває в безпосередній залежності з можливістю доступу до сучасних інформаційних технологій. Соціальні групи, країни, які не мають доступу (мають обмежений) до новітніх на цей момент часу інформаційних технологій з дуже незначною вірогідністю зможуть його отримати в майбутньому. З часом різниця рівня використовуваних технологій буде збільшуватися.

Крім очевидних проблем з вітчизняним виробництвом маємо ситуацію, коли чинне законодавство певною мірою дещо блокує розвиток сучасних інформаційних технологій. Ідеться, зокрема, про доступ до персональних даних та державних інформаційних ресурсів. Схема правового регулювання така, що не забезпечує динамічної та прогнозовано результативної реалізації проєктів у сучасних сферах використання інформаційних технологій.

У таких умовах перше, що треба зробити для того, щоб не опинитися на сумному та безперспективному боці «цифрового розколу» – максимально лібералізувати та дерегулювати діяльність, пов'язану з обробкою персональних даних. Це створить в Україні підґрунтя для стрімкого розвитку сучасних інформаційних технологій: інтернету речей, Big Data тощо. Стануть можливими амбітні інноваційні проєкти. Питання безпеки персональних даних, що набуде надзвичайної гостроти, також отримає нові, набагато ефективніші способи розв'язання. Активне використання персональних даних у правовому полі створить ринок, потрібний для розвитку технологій їх обробки та захисту.

О. А. Баранов визначає такі правові проблеми, пов'язані з розширенням використання технологій Інтернету речей: «визначення механізмів реалізації принципу попередньої згоди на використання та «на стирання» персональних даних (ст. 17 Регламенту ЄС 2016/679 від 27.04.16); правовий вплив на регулювання транскордонних потоків персональних даних, що передбачає не тільки цілеспрямовану діяльність по впорядковуванню інформаційних відносин, але й непрямую дію правових засобів і методів на різних суб'єктів, які не підпадають безпосередньо під правове регулювання; використання персональних даних інтелектуальними комплексами, що функціонують без участі суб'єктів (юридичних або фізичних осіб)» [5]. Крім цього, формулює висновок, що створення багаторівневої й багатооб'єктної системи захисту персональних даних «потребує формування нової системи правового регулювання»[5].

Погодимось з дослідником. Положення, які висловив О. А. Баранов, знаходять певне підтвердження на рівні судових рішень ЄСПЛ. Зокрема, у справі Big Brother Watch and Others v. The United Kingdom (2018) розглядали

питання аналізу інтернет-трафіку та його співвідношення з «класичними» видами порушення приватності. Зрозуміло, що аналіз значної кількості даних щодо інтернет-з'єднань здатен порушити приватність особи значно істотніше ніж навіть візуальне спостереження. Нова технологічна реальність вимагає нових правових рішень.

Водночас, очевидно, що правовий режим персональних даних представляє собою лише частку *глобальної правової проблеми*. Називати її будемо *формування правових гарантій ефективного розвитку навколишнього інформаційного середовища*. Це комплекс питань, що стосуються правового регулювання використання інформаційних технологій, забезпечення доступу до інформації, а також формування інформаційного ресурсу. Окрім цього, регулювання формування інформаційного ресурсу має охоплювати не тільки зрозумілі сьогодні питання створення баз даних, діяльності ЗМІ, попередження маніпуляцій суспільною свідомістю тощо. Самостійним аспектом проблеми має стати побудова оптимального правового режиму збереження накопичуваних людством даних та забезпечення доступу до цього ресурсу. Живі істоти, які сотні мільйонів років тому спостерігали формування вугільних пластів (або самі ставали їх часткою) навряд чи могли передбачити появу вугільної промисловості, металургії, теплоелектростанцій тощо. Сьогодні відбувається схожий процес. Людство накопичує величезні обсяги даних. Як вони будуть використовуватися через значний проміжок часу невідомо, однак очевидно, що їх використання відбуватися буде. Якщо так, треба досліджувати можливості (доцільність) правового регулювання зберігання та використання даних, що накопичує людство. Потребуватиме розв'язання питання власності таких активів, переходу їх у статус виключної власності народу держави (планети) або даних, що можуть вільно використовуватися будь-ким. Можливо, є сенс режим великих масивів відпрацьованих даних організувати на основі правових механізмів, що використовуються сьогодні для регуляції використання надр або археологічної діяльності.

Урешті-решт регулювання інформаційного навколишнього середовища можна розглядати як установа координатної системи для майбутньої правової оцінки як штучного інтелекту, так і технологічно вдосконалених людей, оскільки саме в цій сфері відбуватиметься переважна частина їхньої соціально значущої активності.

Для продовження дискусії. Найбільш радикальним поглядом на перспективи людства в контексті розвитку технологій є концепція технологічної сингулярності. Її автор В. Віндж вважає, що після появи інтелекту, який перевершить людський, швидкість прогресу стане надвеликою. Людство опиниться в «режимі, який відрізняється від нашого минулого не менш радикально, ніж ми, люди, самі відрізняємося від нижчих звірів. Така подія анулює через непотрібність усі людські закони, можливо, в одну мить. Некерована ланцюгова реакція почне розвиватися за експонентою без будь-якої надії на відновлення контролю за ситуацією» [4]. На думку В. Вінджа, до цього приведуть або технології штучного інтелекту (artificial intelligence, AI), або технології підсилення інтелекту людини

(intelligence amplification, IA). Тобто можна казати, що технологічну сингулярність розглядають як загальний негативний фінал двох розглянутих нами гіпотез. Однак попри аргументи про невідворотність такого сценарію аналіз перспективних завдань права, який ми провели, свідчить про те, що людство має можливість зберегти контроль над ситуацією. Розв'язання в ефективному правовому регулюванні.

Сформулюємо такі положення щодо перспективних завдань правового регулювання, зумовлених як гіпотезою розвитку штучного інтелекту, так і гіпотезою розвитку технологій трансгуманізму:

1. Розвиток технологій неможливо заборонити. Попри ризик небезпек абсолютна заборона розробки систем штучного інтелекту чи трансгуманістичних технологій є неможливою. Правове регулювання в цій сфері має забезпечувати стимулювання соціально ефективного використання технологій та мінімізацію ризиків зловживання технологією. Окремим завданням правового регулювання в цьому контексті має стати обмеження деструктивних впливів глобальних корпорацій.

2. Правове регулювання має забезпечити максимальну диверсифікацію технологічних рішень. Технологія має не обмежуватися, а навпаки стати якомога різноманітнішою. Якщо право буде формувати умови/вимоги для створення якомога більшої кількості різноманітних рішень у сфері технологій, то забезпечить ефективне попередження розвитку негативних наслідків. Наприклад, відомі негативні сценарії «епідемії» імплантатів (заподіяння шкоди людству через порушення роботи всіх імплантованих пристроїв) або «чорного слизу» (знищення біомаси планети наноботами, що виконують програму самовідтворення) будуть просто неможливими через гарантовану наявність альтернативних технічних рішень.

3. Актуальною та затребуваною для сучасного рівня технологій є класична схема «розробник-власник-користувач». Зокрема, Резолюцією Європарламенту від 16 лютого 2017 року щодо норм цивільного права про робототехніку ухвалено такі механізми, як створення системи реєстрації роботів і спеціального фонду страхування цивільної відповідальності, пропорційна відповідальність розробників і власників роботів, залежна від часу, упродовж якого власник навчав робота тощо [13]. Ускладнення технологій вимагатиме переходу до нової, більш складної, схеми правового регулювання. Певно, що правове регулювання соціалізації штучного інтелекту пройде шлях від розгляду робота як об'єкта відносин до наділення його правами, обов'язками та відповідальністю. Потребуватиме розв'язання проблема правового статусу фізичної особи, здатності якої підсилені за допомогою технологій трансгуманізму. Гіпотетично ця проблема не видається складною й може бути розв'язана в спосіб додавання певних обтяжувальних або пом'якшувальних обставин, обмежень щодо обіймання певних посад, виконання робіт тощо.

4. Крім традиційної юстиції, ітиметься про появу двох нових видів, умовно назовемо їх «змішана юстиція» та «юстиція штучного інтелекту», функціонування яких забезпечуватиме протидію роботам, що є загрозою для соціального розвитку та стабільності. Юстицію штучного інтелекту буде

створено на основі робіт. Така система передбачатиме узагальнення в чіткі алгоритми досвіду, отриманого за час існування традиційної юстиції.

5. Забезпечення правових гарантій реалізації морфологічної та репродуктивної свободи через баланс між реалізацією права певною особою та потребою забезпечити загальну безпеку, стабільність та розвиток.

6. Розв'язання питання про межі кримінально-правового регулювання у сфері біогенетичних та когнітивних утручань, суспільно-небезпечних порушень морфологічної або репродуктивної свободи, а також порушень вимог диверсифікації технологічних рішень.

7. Оскільки контроль за розвитком та використанням певних технологій вимагатиме ефективної системи моніторингу, аналіз юридично значущої інформації стане набагато складнішим та вимагатиме принципово нових професійних компетенцій. Традиційний розподіл завдань між юристами та спеціалістами стане вкрай неефективним. Буде спостерігатися конвергенція юридичних та технічних наук. Потребуватиме розв'язання питання визначення та розвитку нових видів юридичних професій. До того ж формулювання нових законів маємо робити технологічно нейтральними. Саме такий підхід дасть змогу забезпечувати необхідну стабільність правового регулювання в умовах швидкоплинних змін технологічної реальності.

Значення глобальної проблеми набуває питання правових гарантій ефективного розвитку інформаційного навколишнього середовища. Величезні обсяги інформації, яка накопичується людством у процесі життєдіяльності, очевидно, потребуватимуть нових правових механізмів. Наявні зараз право власності на інформацію та право інтелектуальної власності найімовірніше буде доповнено новими інститутами, що нагадуватимуть право використання надр та право археологічної діяльності. Комплекс означених питань варто розглядати як установа координатної системи для майбутньої правової оцінки як штучного інтелекту, так і технологічно вдосконалених людей, оскільки саме в цій сфері відбудуватиметься переважна частина їх соціально значущої активності.

Використані джерела:

1. Bostrom N. The transhumanist frequently asked questions: a general introduction. *Nick Bostrom's personal site*. URL : <http://nickbostrom.com/views/transhumanist.pdf> (дата звернення: 16.08.2018).

2. Hao K. Why A. I. Is a Threat to Democracy – and What We Can Do to Stop It (interview with Amy Webb, futurist, NYU professor). *MIT Technology Review*. 26.02.2019. URL : <https://medium.com/mit-technology-review/why-a-i-is-a-threat-to-democracy-and-what-we-can-do-to-stop-it-157ed2a448a3>.

3. Sandberg A. Morphological Freedom - Why We not just Want it, but Need it. TransVision Conference. Berlin, June, 22 - 24, 2001. *Anders Sandberg's pages*. URL: <http://www.aleph.se/Nada/Texts/MorphologicalFreedom.htm> (дата звернення: 16.08.2018).

4. Vinge V. The Coming Technological Singularity. *Acceleration Studies Foundation*. URL : <http://www.accelerating.org/articles/comingtechsingularity.html> (дата звернення: 16.08.2018).

5. Баранов О. А., Брижко В. М. Захист персональних даних у сфері Інтернет речей. *Інформація і право*. 2016. № 2(17). С. 83-89.

6. Карчевский В. П., Карчевская Н. В., Труфанова М. К. Персональный робот-усилитель интеллектуальных и физических возможностей человека. *Информационные и инновационные технологии в образовании*. Сборник материалов III-й Всероссийской научно-практической конференции. Таганрог, 1 – 2 ноября 2018 г. Таганрог. 2019. С. 303-308.

7. Карчевський М. В. Blockchain та Bitcoin що це таке та «як працює»? *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 4. С. 108-117.

8. Карчевський М. В. Правове регулювання соціалізації штучного інтелекту. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. № 2. С. 99-108.

9. Каткова Т. Г. Закони про роботів: сучасний стан та перспективи розвитку. *IT-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні : Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.)*. Львів, 2017. С. 99-105.

10. Комлева Н. А. Трансгуманизм и «гуманитария» как угроза правам человека. *Научная электронная библиотека КиберЛенинка*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transgumanizm-i-gumanitariya-kak-ugroza-pravam-cheloveka> (дата звернення: 16.08.2018).

11. Майоров А. В., Потапов А. Д., Волкова А. М. Синтез человека и технологий в XXI веке: основные вызовы и угрозы. *Научная электронная библиотека КиберЛенинка*. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/sintez-cheloveka-i-tehnologiy-v-xxi-veke-osnovnye-vyzovy-i-ugrozy> (дата звернення: 16.08.2018).

12. Минделл Д. Восстание машин отменяется! Мифы о роботизации. М.: Альпина диджитал, 2015. 164 с.

13. Нормы гражданского права о робототехнике. Резолюция Европарламента от 16 февраля 2017 года. P8_TA-PROV(2017)0051. Переклад Незнамов А. В. для Robopravo.ru. URL : http://robopravo.ru/riezoliutsiia_ies (дата звернення: 19.09.2018).

14. Радутний О. Е. Суб'єктність штучного інтелекту в кримінальному праві. *Право України*. 2018. № 1. С. 123-136.

15. Рыбаков О. Ю., Тихонова С. В. Конвергенция технологий, репродукция человека и естественное право: философия трансгуманизма. *Вестник Кемеровского государственного университета. Серия: Гуманитарные и общественные науки*. 2017. № 2. С. 100-105.

16. Савінова Н. А. Кримінально-правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Київ, 2012. 340 с.

Стаття надійшла до редколегії 19.01.2019

Карчевский Н. В., доктор юридических наук, профессор, первый проректор Луганского государственного университета внутренних дел имени Э. А. Дидоренко (г. Северодонецк, Украина)

Перспективы правового регулирования в контексте гипотезы развития технологий трансгуманизма

Опасные прогнозы развития технологий требуют анализа перспектив правового регулирования в этой сфере. При помощи метода «задание-способ-обеспечение» сформулированы следующие перспективные задачи правового регулирования в контексте гипотезы развития технологий трансгуманизма.

Развитие технологий невозможно запретить. Право должно обеспечить стимулирование социально эффективного использования технологий и минимизацию рисков злоупотребления технологией. Правовое регулирование должно обеспечить максимальную диверсификацию технологических решений. Актуализируется проблема обеспечения правовых гарантий реализации морфологической и репродуктивной свободы. Будет наблюдаться конвергенция юридических и технических наук. Потребуется решение вопроса определения и развития новых видов юридических профессий. К тому же формулировку новых законов должны делать технологично нейтральными. Именно такой подход даст возможность обеспечивать необходимую стабильность правового регулирования в условиях быстропротекающих изменений технологической реальности. Значение глобальной проблемы приобретает вопрос правовых гарантий эффективного развития информационной окружающей среды.

Ключевые слова: право, трансгуманизм, искусственный интеллект, технологическая нейтральность, информационная окружающая среда.

Karchevskiy M. Legal Regulation Prospects in the Context of the Hypothesis of Technology Development of Transhumanism

Dangerous forecasts of technology development require an analysis of the prospects for legal regulation in this area. With the help of the method "task-method-provision", legal regulation perspective tasks are formulated in the context of the hypothesis of the technology transhumanism development.

The development of technologies cannot be banned. Despite the risk of danger, the absolute prohibition of the transhumanism development technologies is impossible. The law should provide incentives for the socially effective use of technology and minimization of the risks of technology abuse. A separate task of legal regulation should be limiting the destructive effects of global corporations.

Legal regulation should ensure the maximum diversification of technological decisions. Technology should not be limited, but on the contrary become as diverse as possible. If the law is to create conditions / requirements to create as many different technology solutions as possible, this will effectively prevent the development of negative impacts. For example, well-known negative scenarios for the implantation epidemic (inflicting harm to mankind due to a violation of the work of all implanted devices) or "black mucus" (destroying planetary biomass by nanobots implementing the program of self-reproduction) will simply be impossible, due to the guaranteed availability of alternative technical solutions.

The solution of the problems of the implementation of morphological and reproductive freedom and the legal status of a physical person whose ability is reinforced with the help of transhumanism technologies will be required. Hypothetically, these problems do not seem complicated. The first is solved by finding a balance between the realization of the right of a particular person and the need to ensure overall security, stability and development. The second one is realized by adding certain aggravating or mitigating circumstances, restrictions on the occupation of certain positions, accomplishment of work, etc.

So far as monitoring the development and use of certain technologies will require an effective monitoring system, the analysis of legally relevant information will be much more complex and will require fundamentally new professional competencies. The traditional division of tasks between lawyers and specialists will be extremely ineffective. There will be convergence of legal and technical sciences. The solution of the question of the definition and development of new types of legal professions will be required. In this case, the wording of

new laws should be made technologically neutral. It is this approach that will ensure the necessary stability of legal regulation in the conditions of rapid changes in technological reality.

The significance of the global problem becomes a matter of legal safeguards for the effective development of the informational environment. Huge amounts of information accumulated by humanity in the process of life will obviously require new legal mechanisms. Existing rights to ownership of information and intellectual property rights are likely to be supplemented by new institutions resembling the right to use subsoil and the right to archaeological activity. The set of these issues should be considered as the establishment of a coordinate system for the future legal assessment of both artificial intelligence and technologically advanced people, since it is precisely in this area that the overwhelming part of their socially significant activity will take place.

Key words: law, transhumanism, artificial intelligence, technological neutrality, informational environment.

УДК 341.3

Кравченко І. М.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (м. Северодонецьк, Україна)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО З ОГЛЯДУ НА ПРОВЕДЕННЯ УКРАЇНОЮ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ (АТО) ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ, ВІДСІЧІ ТА СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ У ДОНЕЦЬКІЙ І ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

У статті надано міжнародно-правову характеристику понять «комбатант», «некомбатант», «цивільна особа», «жертви війни», «військовополонений», «цивільний заручник» з огляду на норми міжнародного гуманітарного права, а також їх порівняльну характеристику з поняттям фізичних осіб, які, перебуваючи на законних підставах на території України, були захоплені в заручники або в інший спосіб незаконно позбавлені волі, який застосовується в законодавстві України. Вивчено питання потреби нормативного закріплення поняття «військовополонений» у нормативно-правових актах України в контексті проведення нею операції Об'єднаних Сил (АТО) із забезпечення національної безпеки і оборони на Сході України.

Ключові слова: збройний конфлікт, гібридна війна, комбатант, некомбатант, цивільна особа, жертви війни, військовополонений, цивільний заручник, антитерористична операція (АТО), операція Об'єднаних Сил (ООС).

Постановка проблеми. Попри всі зусилля міжнародної спільноти забезпечити мир, війни та збройні конфлікти, на жаль, є ознакою нашого сьогодення, а проблеми гуманного ставлення до людини та концепції «людиноцентризму» стають украй актуальними саме під час цих страшних та небезпечних явищ. Для України – це кривавий збройний конфлікт у її східних регіонах.